

Mäta utfall via observation

En praktisk vägledning

Innehåll

- 1 Inledning
- 4 Om observationsverktyg
- 7 Välja företeelser att mäta
- 9 Beteenden att fokusera på
- 13 Skolor och deras gradering
- 17 Testa och använda

**Bilaga 1. Observations-
verktyg I Ur och Skur**

**Bilaga 2. Skattnings-
formulär I Ur och Skur**

**Bilaga 3. Observations-
verktyg Lajka**

Författare

Erik Jannesson, Idéer för livet

Projektledare

Christina Wahlström, Idéer för livet

Grafisk formgivare

Tomas Falk, TF Consulting

Skandias stiftelse Idéer för livet, 2025

Tankar om att mäta via observation

Idéer för livet verkar som en katalysator för positiv samhällsförändring genom att skapa trygghet och hälsa för barn och unga. I ett samhälle med knappa resurser är det viktigt att prioritera de sociala insatser som ger störst värde. Att mäta är att veta och gör det möjligt att sätta in rätt insats, vid rätt tidpunkt till rätt människor. Därför är Idéer för livet drivande i att synliggöra nya effektiva mätmetoder. Metoden som beskrivs i denna guide är ett led i vår strävan att de insatser som vi stödjer ska bli allt mer träffsäkra. Även om observation som mätmetod ännu så länge är rätt ovanlig utanför akademiska kretsar, är jag övertygad om att metoden har stor potential att öka förståelsen för värdet av förebyggande sociala insatser. Men det är viktigt att komma ihåg att mätning av sociala insatser inte handlar om att presentera siffror och nyckeltal – utan om att ge fler barn och unga chansen till ett tryggt och välmående liv med hög framtidstro.

Stina Liljekvist, ordförande, Skandias stiftelse Idéer för livet

Alla sociala insatser bör utgå ifrån en förändringsteori, det vill säga att det är tydligt definierat vad som ska påverkas och vilka förändrade beteenden det ska leda till. Vad passar då bäst än att med observation försöka skapa en objektiv bild av beteendeförändringen? Det är förstås viktigt att vara vaksam med vilka som är observatörer – vi är trots allt människor och våra övertygelser färgar våra observationer. Men om ett observationsprotokoll är välgjort ska det vara möjligt att spela in den situation som ska observeras, ge filmen till vem som helst som fått en viss träning och de ska kunna skatta beteendena på filmen. Det bästa är att ha flera observatörer som jämför sina resultat. Om minst 80 % av skattningarna överensstämmer är tillförlitligheten god. Den här guiden förbättrar inte bara utvärderingen av sociala insatser, den är även ett stöd för att tänka igenom sin verksamhet och dess förändringsteori.

Anna Sakardi, professor och specialist i socialmedicin, Uppsala universitet

Effektmätning är en förutsättning för att sociala entreprenörer, frivilligorganisationer och andra aktörer ska kunna finansiera sina sociala projekt. Finansiärer förväntar sig i allt större utsträckning att se en tydlig impact. Det gäller särskilt större satsningar med många olika involverade intressenter. Ofta bildas partnerskap mellan aktörer som enas om ett gemensamt mål i en process utifrån så kallad collective impact. Centralt för att få sådana partnerskap att fungera är att de gemensamma målen är kvantifierade och att det är möjligt att mäta i vilken utsträckning den gemensamma verksamheten rör sig mot uppsatta mål. Det ger styrka till partnerskapet och öppnar upp för ytterligare finansiering. Denna guide bidrar med kunskap och processer för hur aktörer som ingår sådana partnerskap kan agera för att lyckas med att mäta sina resultat och därmed också lyckas bättre med att nå sina mål.

Tommy Borglund, universitetslektor inom hållbart företagande, Örebro universitet

Många organisationer vill skapa mätsystem som fångar de sociala förändringar de bidrar till, vilket är mycket positivt. Med det ökade mätintresset följer dock ett behov av nya metoder, särskilt eftersom dagens efterfrågan kräver mer effektiva sätt att fånga det som verkligen är viktigt. Den här guiden lyfter en fortfarande relativt okänd men mycket användbar metod: att mäta förändring genom observation. Fördelen med den är att alla människor redan använder observationer, medvetet eller omedvetet, både privat och professionellt. Guiden hjälper organisationer att systematisera dessa observationer så att de på ett relevant sätt bidrar till att kvantifiera och förstå de förändringar som är av intresse. Jag ser en stor outnyttjad potential i den här typen av mätverktyg, varför jag både hoppas och tror att mätning av utfall via observation kommer bli allt vanligare framöver.

Erik Jannesson, specialist i effektmätning, Skandias stiftelse Idéer för livet

Inledning

I ett samhälle med knappa resurser är det viktigt att prioritera de sociala insatser som ger störst positiv effekt. Vi på Skandias stiftelse Idéer för livet jobbar därför aktivt med att synliggöra verktyg och metoder för att vid behov kunna mäta förändring av sociala insatser. Mätning är ett sätt att dels få bättre kunskap om de förändringar som uppstår utifrån de enskilda projekt och verksamheter vi stödjer, dels öka medvetenheten bland samhällets beslutsfattare om värdet av att investera i förebyggande insatser riktade mot barn och unga. Mätning av sociala insatser är även ett sätt för organisationer att säkerställa att deras verksamhet verkligen bidrar till ett hållbart värdeskapande för individen och samhället i stort. Det oavsett om det handlar om näringslivet, offentlig sektor eller civilsamhället.

Vanliga tillvägagångssätt för att synliggöra förändring av sociala insatser är enkäter, intervjuer och olika former av statistik. Ibland är dessa relevanta för att mäta det vi vill, men ibland är de för utmanande eller resurskrävande i relation till nyttan. Det kan exempelvis gälla situationer då målgruppen är för unga för att kunna svara på skriftliga eller muntliga frågor, där det finns språkliga barriärer mellan målgruppen och de som genomför mätningen, eller att målgruppen har läs- och skrivsvårigheter. Eller att du helt enkelt inte vill belasta målgruppen med frågor att svara på; för många möts redan av en mängd förfrågningar om enkät- och intervjudeltagande som bland annat bidrar till en utbredd enkättrötthet.

När vi ställer frågor till individer kan dessa dessutom mycket väl ha olika syften med att svara. Många försöker svara sanningsenligt, en del artigt och andra vad de tror avsändaren vill höra. Några svarar på samma sätt som sina kompisar (inte som de själva tycker), medan en del personer aldrig anger ett svar i ytterligheterna på någon form av skala. Dessutom kan det ibland vara svårt att se och bedöma egenskaper hos sig själv, trots att andra ser dem tydligt.

I dessa (och många andra) fall kan mätning av aktuella förändringar via observation vara ett relevant tillvägagångssätt. I grunden handlar det om att observera beteenden i stället för att ställa frågor om dem. Den här guiden är till för dig som vill använda ett sådant mätverktyg, där du får konkret vägledning från start till mål i skapandet av ett observationsverktyg för din verksamhet.

En viktig utgångspunkt för den här guiden är den svenska standardfamiljen för mätning av sociala och miljömässiga effekter, SS 29000, utgiven av Svenska institutet för standarder (SIS). Av särskild vikt är några av de termer och relaterade definitioner som finns i denna. Vi tänker då framför allt på följande:¹

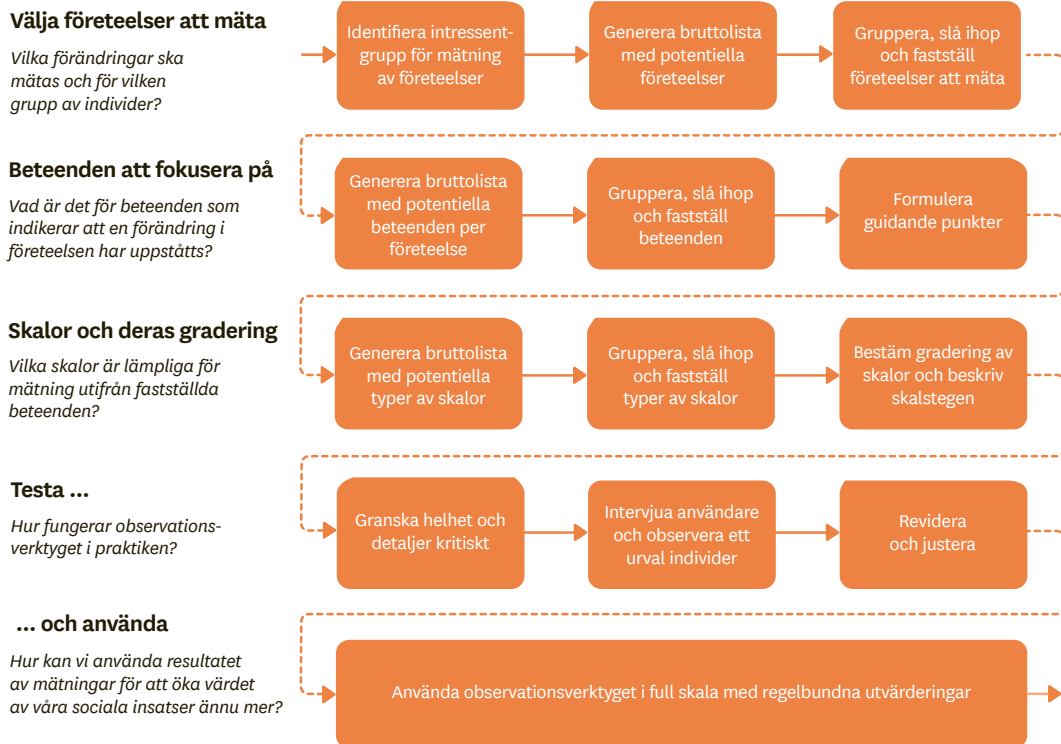
Företeelse: Det som är föremål för effektmätning (exempelvis psykisk hälsa, fysisk aktivitet, demokrati eller biologisk mångfald).

Utfall: Förändring i en företeelse efter aktivitet, jämfört med före aktivitet.

Effekt: Del av utfall orsakad av aktivitet.

Med utgångspunkt i ovanstående definitioner handlar ett observationsverktyg om att mäta utfall, det vill säga förändringar i de företeelser vi är intresserade av att påverka. En viktig del av ett observationsverktyg är därför att besluta om vilka konkreta beteenden (och relaterade skalor) som ska vara i fokus för respektive företeelse för att göra de senare mätbara. Genom att sedan observera dessa beteenden över tid kan eventuella förändringar (utfall) synliggöras. För att underlätta i detta är det en fördel om aktuella beteenden brytas ner i så kallade guidande punkter (vi återkommer till innebörden av sådana snart), där det är dessa guidande punkter som är det som primärt observeras.

¹ Innehållet från Standard SS 29000 utgör upphovsrättsskyddat material. Kopiering, vidaredistribution och vidareförsäljning av de valda delar av Standarderna i texten är förbjuden. Skandias stiftelse Idéer för livet har fått vederbörligt tillstånd att använda innehållet av Svenska institutet för standarder som är ägare och upphovsrättsman. Den kompletta Standarden går att köpa på www.sis.se.

En översikt för hur den här guiden steg för steg hjälper läsaren att utveckla och använda ett eget observationsverktyg.

Låter det krångligt? I så fall behöver du inte vara orolig – i den här guiden kommer vi stegvis tydliggöra innebörden av de olika delarna av ett observationsverktyg, så att du i slutänden har goda förutsättningar att utveckla ett sådant verktyg på egen hand.

Den här guiden vänder sig därmed framför allt till personer i organisationer som vill ha praktiskt stöd i arbetet med att utveckla ett observationsverktyg som är skraddarsytt till deras egen verksamhet. Men den vänder sig också till beslutsfattare som vill förstå det strategiska värdet av att använda denna typ av mätningar.

Innan vi går vidare är det en sak som är viktig att tydliggöra. Som framgår av de nyss nämnda definitionerna handlar effekt om ”del av utfall orsakad av aktivitet”. För att mäta effekt krävs därmed dels mätning av utfallet (förändring i företeelsen vi vill mäta), dels synliggörandet av ett eventuellt orsakssamband mellan vår egen verksamhet och utfallet.

Vanligen används ett observationsverktyg för att mäta utfall, och det är också det angreppssättet vi rekommenderar här. Den som vill mäta effekt behöver därmed hitta andra tillvägagångssätt för att synliggöra orsakssambandet. Tips på sådana tillvägagångssätt finns bland annat i vår bok ”Så mäts socialt hållbart värdeskapande” (Jannesson med flera, 2026, Studentlitteratur).

Resterande del av den här guiden innefattar fem kapitel som steg för steg beskriver arbetet med att utveckla och använda ett observationsverktyg.

Innehållet i dessa kapitel summeras i ovanstående flödesfigur, likväl som på denna och nästkommande sida (där respektive rubrik är densamma som för aktuellt kapitel).

Om observationsverktyg

Kapitlet introducerar läsaren till dinneböden av observationsverktyg. Det innefattar framför allt en övergripande bakgrundsbeskrivning till varför observationsverktyg är relevanta, samt vilka de tre viktigaste komponenterna i ett sådant verktyg är, det vill säga att (1) identifiera vilka företeelser som ska mätas, (2) fastställa vilka beteenden som ska användas för att mäta företeelserna, samt (3) tydliggöra vilken eller vilka skalor som ska användas i relation till beteendena. Kapitlet avslutas med handfast praktisk information om hur en organisation kan starta upp arbetet med att skapa sitt eget observationsverktyg.

Välja företeelser att mäta

Kapitlet fokuserar på de företeelser som ska mätas. Det inleds med ett synliggörande av att organisationen behöver diskutera och lista vilka företeelser som förhoppningsvis påverkas, och för vilka intressenter. Därefter presenteras hur det är möjligt att gruppera och prioritera de listande företeelserna, för att utifrån det välja vilka som ska vara i fokus. Kapitlet avslutas med en praktisk vägledning i hur organisationen kan gå tillväga för att genomföra workshops för att identifiera vilka företeelser som ska inkluderas i observationsverktyget.

Beteenden att fokusera på

När företeelser har valts behöver dessa brytas ner i observerbara beteenden. Kapitlet inleds med att dels uppmuntra organisationer att i det arbetet låta sig inspireras av innehållet i redan befintliga mätverktyg, dels påpeka vikten av att utgå ifrån aktuell forskning och råd från experter. Därefter ges en teoretisk bakgrund till, och praktiska exempel på, vägen fram till val av beteenden att fokusera på och eventuella guidande punkter som konkretiserar beteendena. Kapitlet avslutas med praktisk vägledning i genomförandet av workshops för att fastställa rätt beteenden.

Skalor och deras gradering

Kapitlet handlar om vilken måttstock som ska användas för att fånga resultatet för respektive beteende, det vill säga utfallet. Inledningsvis behandlas därför olika aspekter som är viktiga att beakta när skalorna i verktyget utvecklas. Mer specifikt handlar det om vikten av att skalan matchar beteendet, om skalan ska utgå ifrån frekvens eller kvalitativ information samt om skalan ska ha jämnt eller udda antal steg, eller inga steg alls. Avslutningsvis tillhandahålls en praktisk vägledning i genomförandet av workshops för att välja tydliga och relevanta skalor.

Testa och använda

Kapitlet innehåller tips och råd om hur observationsverktyget bör kontrolleras och testas. Det innehåller även en checklista på sådant som är särskilt viktigt att tänka på under det löpande användandet av det färdiga observationsverktyget.

Samtliga kapitel avslutas med en sida som ger praktiska tips vid utvecklingen av ett eget observationsverktyg. Dessa sidor har en aprikosfärgad bakgrund för att göra dem enkla att identifiera. Eftersom olika verksamheter har olika förutsättningar och behov ska dessa tips dock inte ses som en detaljerad steg-för-steg-guide, utan ni väljer själva hur ni vill genomföra ert utvecklingsarbete. Förutom dessa sidor med tips i utvecklingsarbetet innefattar löptexten i guiden några mindre tipsrutor med information om sådant som kan vara extra viktigt att tänka på.

Guiden innehåller även exempel, markerade med lampsymbol, från verkliga organisationer. Det är främst följande organisationers arbete som lyfts fram, både i den löpande texten och i bilagorna:

Friluftsförbundet driver förskole- och skolverksamheten I Ur och Skur. Den har sin utgångspunkt i friluftsliv, utomhuspedagogik, natur- och miljökunskap samt upplevelsebaserat lärande med ett medvetet ledarskap. I bilaga 1 och 2 finns detaljerad information om det observationsverktyg som Friluftsförbundet utvecklat för sin förskoleverksamhet.

Prinsparets Stiftelse strävar efter att bidra till trygghet på nätet för barn och unga. Detta bland annat genom att ge skolor verktyg för att låta eleverna diskutera underliggande frågor om en schysstare nätvardag. I bilaga 3 finns information om ett observationsverktyg som stiftelsen tagit fram inom ramen för en verksamhet kallad *Lajka*.

Om observations- verktyg

I det här kapitlet lägger vi grunden för innehållet i den resterande delen av guiden. Det handlar framför allt om att ge en lite djupare bild av vad ett observationsverktyg är och vilka komponenter ett sådant består av.

Vi människor avslöjar mycket av vår personliga utveckling genom våra beteenden. Därför är utgångspunkten för ett observationsverktyg just de beteenden som är uttryck för de förändringar vi vill mäta. Det ger oss förutsättningar att på detaljerad nivå fånga förändringar i både kvantitativa och kvalitativa ordalag, inklusive sådant som individerna själva inte uppfattar, eller inte har förmågan att tydligt kunna redogöra för. De tre övergripande komponenterna i ett observationsverktyg är alltså följande:

- **Företeelser.** Grunden för ett observationsverktyg är sociala företeelser, det vill säga det vi vill mäta förändring i. I föregående kapitel nämner vi några exempel på företeelser. Ytterligare några exempel är självförtroende, trygghet, stress, motivation, ensamhet och livskvalitet. Ett observationsverktyg innefattar därför ett tydliggörande av vilka företeelser som vi vill se en förändring i – och för vem. Läs mer om detta på sida 7–8.
- **Beteenden.** För varje företeelse behövs beskrivningar av konkreta beteenden hos målgruppen som tydligt indikerar en förändring i företeelsen. Exempelvis kan ”Individen interagerar med många av de andra i gruppen” indikera att individen känner sig trygg tillsammans med de andra. Men en sådan trygghet är ett mångfacetterat fenomen varför flera olika beteenden behöver vara i fokus för att fånga förändringar i företeelsen. Det är inte unikt för just den här företeelsen utan gäller även många andra. Läs mer om detta på sida 9–12.
- **Skalor.** För att systematiskt kunna fånga en förändring i respektive beteende, och i ett efterföljande steg för aktuell företeelse som helhet, behöver vi använda någon form av skala. Med en sådan kan det aktuella beteendet synliggöras i kvantitativa och/eller kvalitativa termer, och på så vis kan målgruppens utveckling över tid illustreras. Läs mer om detta på sida 13–16.

Observation är vanligt förekommande

Att fånga människors utveckling genom att observera deras beteenden har många professioner gjort under lång tid. Det är helt enkelt en självklar del av deras yrkesvardag. Via syn och hörsel fångar pedagogen upp olika signaler om elevernas upplevelse av bland annat skolsituationen, deras självförtroende samt tryggheten i klassrummet. Psykologen tolkar signaler om hur klienterna mår, om deras självbild förändras, om självkänslan ökar och så vidare. Fotbollstränaren tolkar spelarnas beteenden kopplade till hur de verkar trivas i gruppen, i sin position på planen och hur deras motivation är.

På samma sätt fångar handledare i arbetsmarknadsinitiativ upp deltagarnas engagemang att skaffa ett arbete, deras framtidstro, sociala tillfredsställelse på arbetsplatsen, ökande egenmakt med mera. Det finns många exempel på hur individers beteende tolkas med hjälp av syn och hörsel för att fånga upp hur dessa mår och utvecklas, både i yrkeslivet och privatlivet. Observationsverktyg så som de beskrivs i den här guiden handlar därför inte om att göra andra saker än sådant som i många fall redan görs. Snarare handlar det om att utveckla användningen av redan befintliga observationer genom att göra dessa mer systematiskt.

Förändring för vem

Att det är viktigt att tydliggöra vad det är för företeelser och relaterade beteenden som ska vara i fokus i ett observationsverktyg har vi redan tydliggjort. Utifrån det är det också viktigt att tydliggöra för vem en förändring i företeelsen är önskvärd. När en insats genomförs är det vanligt att förändringar i företeelser uppstår för olika grupper av människor, så kallade intressentgrupper. Det är dessutom vanligt med förändringar i olika företeelser för de olika grupperna. Tänk dig en insats som bidrar till minskad stress hos ungdomar. Den förändringen bidrar i sin tur till att föräldrarna känner sig lättade, samt att kompisarna upplever en ökad tillfredställelse i kompisrelationen. Insatsen har i så fall lett till förändringar i tre olika företeelser för tre olika intressentgrupper (ungdomarna, föräldrarna och kompisarna). Det är följaktligen viktigt att tydliggöra vilka företeelser som ska mätas för vilka intressentgrupper.

Det aktuella exemplet tydliggör dessutom poängen att prata om primära respektive sekundära intressentgrupper. Den primära intressentgruppen är den vi vanligen arbetar direkt med (även kallad målgrupp), där förändringar hos den gruppen mycket väl kan bidra till förändringar hos andra grupper. I exemplet nyss kan ungdomarna betraktas som den primära intressentgruppen medan föräldrarna och kompisarna är sekundära intressentgrupper.

Två utmaningar med observationsverktyg

Det finns självklart utmaningar med att använda mätverktyg baserade på observation. De två främsta utmaningarna är följande:

☑ **Hitta rätt beteenden.** Det är viktigt att identifiera vilka beteenden som faktiskt indikerar specifika företeelser. Det behöver därför läggas mycket tid på att diskutera just detta, för finns det ett tydligt glapp mellan beteende och företeelse så är det ju inte den aktuella företeelsen som faktiskt mäts. Det behöver självklart undvikas, för annars minskar nyttan med verktyget avsevärt.

☑ **Få verktyget att bli självförklarande.** Det är en utmaning att få användare av ett observationsverktyg att tolka beteenden och skalor på samma sätt. Detta kan illustreras med hjälp av den tidigare nämnda insatsen som syftar till att minska stressen bland ungdomar. Två gruppledare, A och B, arbetar med dessa deltagare och ansvarar för att synliggöra förändringar med hjälp av ett observationsverktyg som utgår från flera beteenden. Ett av dessa beteenden rör i vilken utsträckning deltagarna uppvisar en avslappnad kroppshållning, vilket skattas på en fyragradig skala (1 = låg utsträckning och 4 = hög utsträckning). När gruppledarna oberoende av varandra bedömer samma deltagares beteende bör de nå samma skattning på den fyragradiga skalan, exempelvis en 2:a (se även Anna Sakardis kommentar på guidens inledande sida). Om bedömningarna skiljer sig åt kan det vara ett tecken på att observationsverktyget inte ger tillräcklig vägledning i bedömningen, vilket i sin tur medför att observationsverktygets totala resultat riskerar att få låg tillförlitlighet.

Exempel i Ur och Skur. Nedan presenteras ett exempel från det observationsverktyg som skapats för förskoleverksamheten inom I Ur och Skur. Syftet är att ge dig en konkret bild av potentiellt innehåll i denna typ av mätverktyg. Översikten visar innehållet för en av de åtta företeelser som är i fokus, de tre beteenden som valts för att mäta företeelsen samt hur den femgradiga skalan utformats för att möjliggöra kvantifiering.

Företeelse: *Barnets trygghet i relation till andra barn i förskolan.*

Beteende 1:

Barnet leker med många barn på förskolan (sammantaget utifrån naturen, på gården och inomhus).

1 = Barnet leker med ett eller ett fåtal andra barn på förskolan.

3 = Barnet leker med ungefär tio barn på förskolan.

5 = Barnet leker med fler än tjugo barn på förskolan.

Beteende 2:

Barnet deltar i leken utan stöd av en pedagog.

1 = Barnet leker sällan med andra utan att en pedagog deltar.

3 = Barnet behöver hjälp av en pedagog för att komma igång i leken med andra, och pedagogen behöver därefter finnas i periferin (för stöd på distans).

5 = Barnet leker oftast självständigt utan stöd av en pedagog.

Beteende 3:

Barnet vågar uttrycka sig i barngruppens aktiviteter (både lek och undervisning).

1 = Barnet vågar sällan uttrycka sig i gruppsammanhang.

3 = Barnet vågar ibland uttrycka sig i gruppsammanhang.

5 = Barnet vågar oftast uttrycka sig i gruppsammanhang.

Tips: uppstart utvecklingsarbete

På den här sidan finns tips på hur ni kan komma igång med att utveckla ett eget observationsverktyg. Eftersom olika verksamheter och organisationer har olika förutsättningar och behov ska nedanstående ses om en källa för inspiration och inte som en detaljerad steg-för-steg-guide. Ni väljer själva hur ni vill planera och genomföra ert utvecklingsarbete.

- **Utse en processledare.** Processledaren är ytterst ansvarig för att driva utvecklingen framåt, leda workshops och löpande dokumentera ert arbete. Det är lämpligt att det är en intern person, men vid behov kan så klart en extern processledare anlitas.
- **Bilda en arbetsgrupp.** Arbetsgruppen ansvarar lämpligen för själva innehållet i observationsverktyget. Med fördel innefattar gruppen tre till fem personer (exklusive processledaren) som representerar olika delar av verksamheten. På så vis ökar sannolikheten att ni får med viktiga perspektiv i utformningen av observationsverktyget, och dessutom underlättas en bred förankring av innehållet i organisationen som helhet. Processledaren ser med fördel till att alla i arbetsgruppen får tillgång till denna guide, samt att de får i uppgift att läsa igenom den inför arbetsgruppens uppstartsmöte.
- **Skriv en arbetsplan.** Arbetsplanen kan vara kortfattad men bör innefatta svaren på frågorna: Varför ska vi ta fram ett observationsverktyg och vad är det vi vill uppnå (syfte och mål)? Vilka personer bör involveras i arbetet (arbetsgruppen och övriga i organisationen)? Vad har vi för resurser (budget och arbetstid)? Hur ser vår tidplan ut (datum för viktiga milstolpar inklusive workshops)? Processledaren, eller någon annan, kan skriva ett utkast på arbetsplan som sedan diskuteras och fastställs av arbetsgruppen vid ett uppstartsmöte.
- **Definiera intressentgrupperna tydligt.** För att observationsverktyget ska utgå ifrån relevanta företeelser är det viktigt att tydliggöra och definiera vilken eller vilka intressentgrupper som ska vara i fokus. Det är lämpligt att göra under uppstartsmötet.
- **Dela upp arbetet i olika workshops.** Utvecklingsarbetet är med fördel baserat på flera workshops med individuellt utvecklingsarbete mellan dessa. Workshops kan genomföras genom att arbetsgruppen träffas fysiskt eller digitalt. Exakt hur många workshops som ska genomföras, och med vilken tidsåtgång, beror på flera olika faktorer, bland annat hur många olika intressentgrupper och företeelser som ska inkluderas i observationsverktyget. Resultatet av varje workshop bör dokumenteras och skickas ut till samtliga i arbetsgruppen kort efter genomförandet.

Uppstartsmötet

Att inleda processen med att genomföra ett uppstartsmöte syftar till att ge arbetsgruppen en gemensam bild av vad som ska åstadkommas och hur arbetet är tänkt att gå till. Under mötet är det lämpligt att översiktligt diskutera innehållet i den här guiden med fokus på vilka delar som är relevanta för verksamheten, samt tillsammans gå igenom och fastställa arbetsplanen. Efter mötet kan arbetsgruppens medlemmar få fördjupa sina kunskaper om företeelser och skriva var sin bruttolista med förslag på företeelser att inkludera som de tar med till en första workshop. Processledaren tipsar med fördel arbetsgruppens medlemmar om relevanta inspirationskällor i form av genomförda undersökningar och befintliga mätverktyg.

Det förslag på workshopserie som vi presenterar i guiden innefattar att arbetsgruppens medlemmar arbetar individuellt mellan varje workshop. Om ni vill att era workshops främst ska ägnas åt diskussion och beslut rekommenderar vi att deltagarna förmedlar sina individuella uppgifter till processledaren före varje workshop. Processledaren sammanställer det inkomna materialet i ett gemensamt underlag som arbetsgruppen får ta del av. Deltagarna får därefter läsa igenom och reflektera över dokumentationen inför kommande workshop. Här är det viktigt att poängtera att ju mer mätrelaterad kompetens processledaren har, desto effektivare kommer utvecklingsprocessen att bli.

Välja företeelser att mäta

När det finns en plan för hur ni ska skapa ert observationsverktyg är det dags att påbörja det operativa utvecklingsarbetet. Utgångspunkten för det är de företeelser som verktyget ska mäta. En företeelse handlar alltså om vad det är för fenomen som vi vill se en förändring i. Detta kapitel ger dig insikter om vad som är viktigt att tänka på för att fastställa just de företeelser som ska ingå i observationsverktyget.

Identifiera och lista företeelser

Det är lämpligt att arbetet med att skapa observationsverktyget inleds med att diskutera och lista vilka företeelser som det förhoppningsvis uppstår en förändringen i, och för vem. I vissa organisationer finns det en tydlig uppfattning om vilka företeelser verksamheten ska bidra till, men det finns ändå anledning att diskutera huruvida det är dessa som ska tas med fullt ut, samt om det finns andra företeelser som också bör inkluderas i observationsverktyget.

I en hel del organisationer saknas det tyvärr en tydlig gemensam idé om vilka företeelser som huvudsakligen påverkas. I dessa fall behöver det genomföras ett arbete för att fastställa vilka dessa företeelser är. Med fördel inleds ett sådant arbete med att brainstorma fram en rad olika företeelser som kan vara aktuella. Det är bra om arbetet med att identifiera företeelserna också innehåller ett moment där resultat från forskning på området tas upp. Det handlar då framför allt om forskning som tydliggör för vilka företeelser det vanligen uppstår förändringar i den typ av verksamhet som bedrivs.

Exempel Lajka och I Ur och Skur. Eftersom hela Lajkas verksamhet är baserad på forskning, var det självklart för dem att utgå ifrån denna forskning när företeelserna formulerades. Även Friluftsförbundet arbetar med att fastställa företeelserna i sitt observationsverktyg för I Ur och Skur tog sin början i forskningsrapporter. De hade över tid samlat på sig en rad relevanta rapporter som visar på vilken typ av förändringar som utomhuspedagogik bidrar till. Rapporterna användes som inspiration när olika potentiella företeelser listades. Särskilt viktiga var dessa rapporter för att identifiera inom vilka relaterade områden det verkar finnas lite eller ingen forskning. De var nämligen särskilt intresserade av att belysa för-

ändringar i just den typen av företeelser i sitt observationsverktyg. Framför allt för att verktyget då på sikt skulle kunna ge dem insikter om i vilken uträkning det uppstår förändring också i dessa. Det handlade alltså om att skapa ett komplement till redan befintlig forskning.

Gruppera och prioritera

När ni har tagit fram en bruttolista med företeelser är det dags att försöka gruppera och slå ihop företeelser som är närbesläktade med varandra. Samtidigt behöver företeelserna formuleras så pass tydligt att alla involverade förstår innebörden av dem. Därefter är det lämpligt att göra en prioriteringslista, det vill säga att rangordna de framtagna företeelserna utifrån hur viktiga de är att mäta.

Det kan i slutänden vara relevant att ta med samtliga identifierade företeelser då det kommer ge en bredare bild av förändringarna, men samtidigt innebär det en ökad kostnad för att utveckla och använda verktyget. Därför är det viktigt att klargöra huruvida värdet av att mäta de utvalda företeelserna är högre än kostnaden för att mäta dem. Inkludera därför främst de företeelser som känns angelägna att ha med, vilket kan vara alla eller bara ett fåtal av de ni identifierat.

För att få med både ett strategiskt och operativt perspektiv i valet av företeelser, likväl som i utvecklingen av observationsverktyget som helhet, är det som sagt bra att involvera personer från olika delar av organisationen. Det bidrar dessutom till att skapa en förankring av observationsverktyget, både i organisationens topp och bland personer som jobbar nära intressentgrupperna i vardagen.

Exempel I Ur och Skur. I Friluftsförbundets inledande arbete med observationsverktyget deltog organisationens vice generalsekreterare, utvecklingschefen för barnverksamhet, insamlingsansvarig samt vd för I Ur och Skur (tillika pedagog). Dessa träffades vid några tillfällen för att sätta de övergripande ramarna för observationsverktyget. I det mer operativa utvecklingsarbetet var i stället tre förskolepedagoger involverade tillsammans med vd:n. Det var sannolikt ett framgångsrikt sätt för dem att jobba då det säkerställde en koppling till både organisationens strategiska arbete och det dagliga pedagogiska arbetet.

Tips: workshop företeelser

För att fastställa vilka företeelser som observationsverktyget ska mäta krävs sannolikt minst en workshop på cirka tre timmar. Om observationsverktyget ska innefatta många företeelser och/eller flera intressentgrupper behövs det sannolikt flera workshops. Innan den första workshopen bör arbetsgruppen ha ett separat uppstartsmöte (se kapitel 2). Saknar arbetsgruppen erfarenhet av att utveckla mätverktyg rekommenderar vi att ni börjar med en workshop som bara fokuserar på att ta fram företeelser relevanta för en intressentgrupp. Därefter kan ni göra samma sak för övriga eventuella intressentgrupper. Nedan presenteras ett förslag på tillvägagångssätt för framtagandet av de företeelser som ska mätas för en intressentgrupp. Vi rekommenderar att processledaren fotograferar resultatet av varje delmoment i processen och har det som underlag för dokumentationen av workshopen.

- **Generera.** Arbetsgruppen har inför workshopen fått i uppdrag att förbereda sig enskilt genom att skriva en bruttolista med företeelser för intressentgruppen. Varje person får utifrån sin egen bruttolista skriva sina företeelser på olika post-its (en företeelse per lapp) och själv sätta upp dessa post-its på en vägg/whiteboard och motivera varför de valt respektive företeelse. När alla i arbetsgruppen presenterat sina företeelser tar processledaren bort post-its som är rena dubletter så att väggen visar en bruttolista med önskade företeelser. Arbetsgruppen får nu tillsammans diskutera om det saknas några företeelser, eller om några av de kvarvarande företeelserna inte är relevanta. Innebörden av varje företeelse diskuteras också så att de tydligt definieras. I stället för att använda post-its som grund för dialogen kan processledaren dokumentera allt direkt i en dator kopplad till en projektor så att alla deltagare kan följa med i diskussionen.
- **Rangordna.** När det finns en lista med definierade företeelser är det dags att rangordna dessa. Syftet är att skapa en prioriteringslista utifrån vilken arbetsgruppen kan fastställa vilka företeelser som slutligen ska inkluderas i observationsverktyget. Ett sätt att påbörja arbetet är att låta var och en i arbetsgruppen skapa en egen rangordning utifrån sin egen personliga uppfattning. Samtidigt som var och en redogör för sin rangordning för de övriga dokumenterar processledaren dessa på väggen/whiteboarden/i datorn. Baserat på detta diskuterar arbetsgruppen sig fram till en gemensam rangordning av samtliga företeelser. Processledaren säkerställer att det slutliga resultatet presenteras visuellt så att alla ser hur gruppen prioriterat.
- **Fastställa.** Utifrån den framtagna rangordningen är det dags att fastställa vilka av företeelserna som faktiskt ska mätas. Det är som sagt centralt att nyttan av mätningarna överstiger kostnaden, varför arbetsgruppen behöver diskutera vilka av företeelserna i prioriteringslistan som är särskilt viktiga att mäta. När arbetsgruppen fattat ett beslut om detta är det relevant att ställa sig följande två kontrollfrågor: Är det här de företeelser som behöver mätas för att fånga de potentiella förändringar (utifrån vår verksamhet) som vi framför allt vill få mer information om? Om inte, vad finns det för ytterligare företeelser som vi behöver inkludera? Genom att diskutera svaren på dessa frågor blir arbetsgruppen förhoppningsvis överens om vilka företeelser som ska tas med till nästa steg. Observera att de fastställda företeelserna inte behöver vara de som finns med i det slutgiltiga observationsverktyget. Det kan nämligen visa sig att det exempelvis är så svårt att hitta relevanta beteenden för vissa företeelser att de sistnämnda behöver förändras, exkluderas eller bytas ut mot andra.

Arbetet med företeelserna avslutas med att processledaren sammanfattar vad arbetsgruppen kommit fram till. Arbetsgruppen får även i uppgift att till nästa workshop läsa igenom kapitlet "Beteende att fokusera på" och enskilt skriva ner beteenden som potentiellt indikerar de fastställda företeelser. Utgångspunkten för det arbetet är följande frågeställning: Hur kan vi se på en persons beteende att en förändring i företeelsen har uppstått? För att arbetsgruppen ska kunna genomföra uppgiften är det viktigt att processledaren snarast möjligt tillgängliggör dokumentation som innefattar beskrivningar av de företeelser som ska mätas.

Beteenden att fokusera på

Efter att ni beslutat om vilka företeelser som ska mätas är det dags att identifiera beteende som indikerar dessa företeelser. Det handlar alltså om de beteenden som observatörer ska titta efter hos aktuell intressentgrupp. Detta kapitel ger dig fördjupad kunskap om vad som är viktigt att tänka på för att fastställa rätt beteenden.

Inspireras av befintliga mätverktyg

I arbetet med att identifiera relevanta beteenden är det en god idé att inspireras av redan existerande mätverktyg. Antingen mätverktyg som är mer generella (exempelvis en validerad sammansättning av enkätfrågor) eller sådana som skapats för enskilda forskningsstudier. Sådant befintligt material kan i många fall vara till hjälp för er. Ofta bygger befintliga evidensbaserade enkäter dock på självskattning, vilket innebär utmaningar vid "översättning" till ett observationsverktyg. Men det finns mer lättillgängliga exempel, bland annat det som presenteras nedan.

Exempel SDQ. Mätverktyget Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) har inte bara en självskattningsdel, utan även en motsvarande del som närstående får besvara utifrån sin upplevelse av individen (se sdqwebb.se). Det finns ett flertal andra mätverktyg av motsvarande slag. SDQ fokuserar på styrkor och svagheter hos barn och ungdomar. Det innefattar två matchande enkäter där individen själv samt respektive förälder eller pedagog svarar på frågor om personens styrkor och svagheter. Svartalternativen utgörs av en tregradig skala med alternativen "Stämmer inte", "Stämmer delvis" samt "Stämmer helt". Det första påståendet i den enkäten gäller omtänksamhet och är formulerad på två olika sätt beroende på vem som ska svara:

- För barn/ungdom: "Jag försöker vara vänlig mot andra och bryr mig om deras känslor".
- För förälder/pedagog: "Omtänksam, tar hänsyn till andra människors känslor".

Genom att det andra påståendet baseras på observation ger verktyget er vägledning i hur ni kan formulera ett beteende som relaterar till omtänksamhet som företeelse. I just det här fallet kan det då vara viktigt för er att tydliggöra vilken typ av hänsyn det handlar om, något som med fördel görs i form av guidande punkter.

ATT VÄLJA BETEENDE: Det kan vara lockande att rakt av återanvända formulerade beteenden från exempelvis ett evidensbaserat mätverktyg. Men det är viktigt att ni funderar på huruvida innehållet verkligen matchar ert sätt att definiera företeelserna och hur de tar sig uttryck i just er verksamhet. Upplever ni att det finns en bra matchning kan formulerade beteenden vara relevanta att använda, annars behöver ni uttrycka era beteenden på annat sätt.

Vägen fram till slutgiltiga beteenden

Ett lämpligt tillvägagångssätt för att identifiera vilka beteenden ni ska fokusera på är att börja med en specifik företeelse och ställa frågan: Hur kan vi se på en persons beteende att en förändring i företeelsen har skett? Lista först så många alternativ som möjligt utan att egentligen värdera dem. Gör sedan detsamma för övriga företeelser. Här är det en god idé att utgå ifrån både egna erfarenheter och befintliga mätverktyg.

Exempel Brainpool. Följande punktlista utgör resultatet av en sådan första diskussion hos organisationen Brainpool, en community för särbegåvade, gällande företeelsen intellektuell stimulans:

- Ställer frågor.
- Lyssnar aktivt – ger någon form av feedback.
- Deltar återkommande vid torsdagsaktiviteter.
- När hen inte är stimulerad sitter hen och tittar runt, suckar, eller går därifrån.
- Fortsätter samtal om föreläsningssämnet efteråt.
- Ögonen "glittrar".

När ni har motsvarande lista för alla företeelser går ni igenom dem en efter en och diskuterar vilka beteenden som ska ingå. Ta bort de som inte känns aktuella, slå ihop likartade och utveckla beskrivningarna så att innebörden blir tydlig. Kom ihåg att varje beteende ska kunna observeras hos intressentgruppen, så välj formuleringar som möjliggör just det.

Exempel Brainpool. För Brainpool landade det till slut i följande beteenden gällande intellektuell stimulans:

- Individens kommer till aktiviteter som finns i det ordinarie programmet.
- Individens ställer frågor till föreläsaren under aktiviteten.
- Individens söker kontakt med föreläsaren efter aktiviteten.
- Individens påbörjar/deltar i samtal med andra medlemmar (eller Brainpoolteamet) utifrån det ämne som just behandlats under aktiviteten.

När ni arbetar igenom företeelserna en i taget kommer ni märka att vissa beteenden indikerar flera företeelser. Ett exempel är ”Individens visar en vilja att lära sig nya saker”, som kan indikera både engagemang och självförtroende. I grunden ska ni bara inkludera beteenden som indikerar en (1) företeelse, men det är svårt att veta om så är fallet. Gör därför så gott ni kan för att välja beteenden som så långt som möjligt verkar indikera en enskild företeelse.

Finns det beteenden som ni tycker är viktiga men som sannolikt kan kopplas till minst två företeelser, är ett alternativ att inkludera alla sådana beteenden i en helt egen kategori i verktyget. De har då inte koppling till någon enskild företeelse, utan är en sammanställning av beteenden som ni oavsett tycker är viktiga att fånga hos aktuell intressentgrupp. Ibland kan det till och med vara en fördel att efter ett tag ta bort indelningen av beteenden utifrån företeelser för att istället fokusera fullt ut på vilka beteenden som är viktiga för verksamheten att bidra till (oavsett företeelse). I grunden är det ju dessa beteendeförändringar som vi vill åt.

Exempel arbetsmarknadsprojekt. En arbetsgrupp för ett arbetsmarknadsprojekt i Östergötland upptäckte att många relevanta beteenden de identifierat kunde kopplas till minst två olika företeelser. Verktyget omfattade då nio företeelser, exempelvis självförtroende, självkänsla, fysisk hälsa och attityd till arbete, med flera beteenden för varje företeelse. I stället för att ta bort beteenden som överlappade valde gruppen att ersätta företeelserna med neutrala rubriker: ”Område 1”, ”Område 2”, hela vägen till ”Område 9”. Med denna indelning blev det inget problem att vissa beteenden gällande intellektuell stimulans hörde till flera områden. Arbetet fortsatte sedan med fokus på vilka beteenden som är viktiga för att förstå huruvida människor förflyttar sig mot en egenförsörjning på arbetsmarknaden. I det arbetet insåg de att även områdesindelningen var överflödig, varför den togs bort. Resultatet blev ett observationsverktyg bestående av en lista med cirka 30 beteenden, utan någon indelning eller kategorisering.

I grunden är indelningen i företeelser ett sätt att vägleda arbetet med att identifiera beteenden så att det fokuserar på rätt saker. Indelningen är viktig om vi vill kunna uttala oss om i vilken utsträckning aktuell intressentgrupp uppnår förändringar gällande dessa företeelser. Men det är fortfarande beteendena som är själva kärnan i observationsverktyget, så det är inte ett måste att ha med uttryckliga företeelser.

För de som väljer att ha beteenden tydligt kopplade till specifika företeelser uppstår frågan om hur många beteenden som ska inkluderas för varje företeelse. Det finns egentligen inget rätt svar på det, men generellt behöver det finnas ett flertal beteenden per företeelse för att fånga de olika nyanserna. De beteenden som väljs ut behöver indikera företeelsen på ett relevant sätt. Viktigt att tänka på här är att ju färre beteenden som är utgångspunkten, desto större är risken att den aktuella företeelsen inte fångas i tillräckligt stor utsträckning.

Tänk dig att du går till en läkare och säger att du under några dagar har haft kraftig huvudvärk. Enbart utifrån den informationen är det i princip omöjligt för läkaren att fastställa en välgrundad diagnos. Men berättar du att du även har feber, ledvärk, är täppt i näsan och känner dig allmänt hängig, kommer läkaren sannolikt berätta för dig att du har influensa. När du presenterar fler symptom ökar det helt enkelt läkarens möjlighet att ställa en korrekt diagnos. Samma sak bör vara utgångspunkten när ni tar fram beteenden för observation – ett flertal beteenden som belyser företeelsen ur olika perspektiv ökar sannolikheten för att de sammantaget indikerar företeelsen på ett bra sätt.

Guidande punkter för ökad förståelse

Den allra viktigaste aspekten i framtagandet av ett observationsverktyg är att alla som använder det tolkar innebörden av de beteenden som är i fokus på samma sätt. Det kan dock vara svårt att lyckas med det utifrån enbart beteendeformuleringarna. I de fall det inte är självklart vad ett specifikt beteende innebär, och vad exakt det är som ska observeras, kan det därför vara en god idé att ta fram så kallade guidande punkter för beteendet.

Guidande punkter är en form av definition av ett beteendet; de berättar detaljer om innebörden av beteendet som inte är självklara utifrån själva beteendeformuleringen. Det är därför som de många gånger är viktiga att ha med; de hjälper till att rikta fokus på vad det mer exakt är för aspekter i beteendet som den som observerar ska vara uppmärksam på.

Exempel DOA. Arbetsterapeutiska observations- och självskattningsverktyget DOA (Dialog om arbetsförmåga) är ett exempel på ett verktyg som systematiskt innehåller guidande punkter. DOA innefattar ett trettiotal beteenden som är framtagna, testade och validerade med vetenskapliga metoder. Två av dessa presenteras nedan tillsammans med fastställda guidande punkter.

Beteende 1: *Kan göra sig förstådd gentemot andra personer.*

- Uttrycker sig klart och tydligt.
- Förvissas om att omgivningen förstår det som framförs.
- Använder icke-verbal kommunikation som förstärkning.

Beteende 2: *Har förmåga att säga ifrån när det är något hen inte vill utföra.*

- Visar beslutsamhet vid val av aktivitet.
- Sätter tydliga gränser i förhållande till omgivningen.
- Anger anledningen till varför hen väljer att inte utföra aktiviteten.

I framtagandet av observationsverktyget för Lajka valde organisationen att inte inkludera några guidande punkter. Anledningen var framför allt att verktyget är av mer övergripande slag där det inte handlar om att fånga utvecklingen på individnivå, utan på gruppnivå. Inte heller i Ur och Skurs observationsverktyg inkluderas en systematisk användning av guidande punkter. I stället innefattar det förtydligande tillägg till beteendena i de fall som pedagogerna har upplevt att det är viktigt att konkretisera vad som ska vara i fokus.

Exempel arbetsmarknad. I sitt arbete med att realisera ett detaljerat observationsverktyg för sitt arbetsmarknadsrelaterade arbete utgick en kommun ifrån åtta olika företeelser. En av dessa var "eget ansvar", som konkretiserades i följande fyra beteenden med guidande punkter:

Beteende 1: *Individen följer överenskomna tider.*

- Kommer till avtalade mötestider.
- Tar ansvar för att fullfölja överenskomna arbetstider (eller motsvarande).

Beteende 2: *Individen tar ansvar för sina egna handlingar genom att inte komma med ursäkter eller skylla på andra vid problem.*

- Vid frånvaro har individen en anledning som betonar det egna valet att inte närvara, snarare än att det är på grund av andra/annat.
- Vid uppdagade problem i arbetet, som felaktigt genomförda uppgifter, tar individen på sig sin del av ansvaret.

Beteende 3: *Individen agerar aktivt för att nå uppsatta mål.*

- Är delaktig i framtagandet och fastställandet av de egna målen i den individuella handlingsplanen.
- Gör saker på eget initiativ som leder individen mot de egna målen.
- Hittar nya sätt att nå sina mål om den initiala vägen mot målen inte fungerar.

Beteende 4: *Individen har dagligen ett vårdat yttre.*

- Har en socialt acceptabel hygien (tvättar sig och luktar inte illa).
- Har kläder som är "hela och rena".

Utifrån vår erfarenhet av att ha processlett flera organisationer i arbetet med att ta fram observationsverktyg – inom områden såsom arbetsmarknadsinsatser, skola, särbegåvning och spädbarnsverksamhet – ser vi att diskussionerna om beteenden och guidande punkter är värdefulla för deltagarna. De upplever att samtalen hjälper dem att tydliggöra vilka beteenden de vill stärka hos intressentgruppen, vilket i sin tur bidrar till att skapa samsyn kring just detta.

Vi har också märkt att dessa diskussioner i vissa fall lett till insikten att delar av verksamheten behöver utvecklas för att de önskade beteendena faktiskt ska kunna uppstå. Redan i utvecklingsfasen, innan någon mätning har genomförts, har observationsverktyget därmed bidragit till tankar om vilka delar av verksamheten som behöver stärkas. Detta ser vi som en mycket positiv, och delvis oväntad, konsekvens av arbetet.

Tips: workshop beteenden

Att landa i relevanta beteenden i relation till de fastställda företeelserna kräver en eller flera workshops på cirka tre timmar. Det är viktigt att operativa medarbetare som arbetar nära den aktuella intressentgruppen får delta utifrån att de sannolikt har bäst kunskap om relevanta beteenden. Det kan därför vara lämpligt att komplettera arbetsgruppen med fler operativa deltagare, eller byta ut medlemmar om gruppen till en början har en för strategisk tonvikt. Nedan följer ett förslag på tillvägagångssätt för framtagandet av beteenden och guidande punkter.

- **Generera.** Inför workshoppen får deltagarna i uppdrag att på egen hand skriva en bruttolista med beteenden kopplade till varje fastställd företeelse. Processledaren har i förväg gjort en tvåkolumnsmatris, gärna på whiteboard, duk eller stort papper. I den vänstra kolumnen är alla företeelser angivna, medan den högre kolumnen för beteenden är tom. Deltagarna skriver beteenden på post-its (en per lapp) och placerar dem i matrisen. Processledaren låter sedan gruppen diskutera varje företeelse: Är beteendet en relevant indikation för företeelsen? Hör det även till någon annan företeelse?
- **Slå ihop.** Vissa av beteendena kanske beskriver samma sak men på olika sätt. Det går att lösa genom att beteenden tas bort eller att flera beteenden slås samman (klustras) till beteende med annan benämning. Här är det viktigt att lägga tid på att hitta tydliga beskrivningar av respektive beteende, det vill säga som gör det tydligt observerbart.
- **Rangordna.** Nu är det dags att rangordna beteenden för varje enskild företeelse utifrån i vilken utsträckning de indikerar företeelsen. Då beteenden är centrala i observationsverktyget är det viktigt att ni lägger mycket tid på att diskutera dessa för varje enskild företeelse. Som grund för diskussionen om rangordning kan det vara lämpligt att låta varje person i arbetsgruppen presentera sin egen önskade rangordning, antingen skriftligt eller muntligt. Processledaren sammanställer sedan resultatet visuellt per företeelse. Baserat på det diskuterar gruppen rangordningarna för en företeelse i taget tills det finns en tydlig prioriteringslista i respektive fall.
- **Fastställa.** Deltagarna får nu diskutera utifrån rangordningen av beteenden för en företeelse i taget. Den centrala frågeställningen att utgå ifrån är: Vilka beteenden i prioriteringslistan ska vi ta med i observationsverktyget, det vill säga vilka beteenden kommer sammantaget ge oss en bra bild av den aktuella företeelsen? En annan viktig frågeställning att förhålla sig till är vilken typ av skala som behövs för att kunna mäta respektive beteende. Redan här diskuteras alltså möjliga skalor. Syftet är att reflektera över huruvida beteendena är möjliga att mäta på ett relevant sätt, inte att fastställa slutgiltiga skalor. Processledaren låter arbetsgruppen få fundera på frågorna individuellt under tystnad i 2-3 minuter. Därefter diskuteras svaren på frågeställningarna gemensamt. För att fastställa rätt beteenden att inkludera är det viktigt att även här ha mycket tid till gruppdiskussion. Processledarens uppgift är att förmå deltagarna att tillsammans landa i vilka beteenden som bör inkluderas för respektive företeelse. Observera att antalet slutligt inkluderade beteenden kan variera mellan de olika företeelserna i verktyget.
- **Formulera guidande punkter.** När beteenden är fastställda behöver arbetsgruppen besluta huruvida vissa av beteendena behöver förtydligas med guidande punkter. I de fall det behövs sådana får deltagarna, uppdelade i mindre grupper, ansvar för att formulera guidande punkter för någon eller några av de fastställda beteendena. Därefter samlas deltagarna för att presentera vad de kommit fram till och tillsammans besluta om vilka guidande punkter som ska användas. Ett alternativ är att arbetet delegeras till vissa deltagare som sedan får presentera resultatet på nästa workshop, då förslagen diskuteras och slutliga formuleringar fastställs.

Arbetet med att formulera relevanta beteenden avslutas med att processledaren gör en sammanfattning. Arbetsgruppen får i uppgift att inför nästa workshop läsa igenom kapitlet "Skalor och deras gradering" och självständigt ta fram möjliga skalor för de inkluderade beteendena. Alternativt förser processledaren arbetsgruppen med förslag på olika skalor vars lämplighet deltagarna får i uppgift att reflektera över inför nästa workshop. Se till att tillgängliggöra workshopens dokumentation snabbt så att alla deltagare utgår ifrån samma fastställda beteenden.

Skalor och deras gradering

När ni fastställt vilka företeelser som ska mätas, samt relaterade beteenden (och eventuellt guidande punkter) för dessa, är observationsverktygets grundfundament klart. Det som då återstår är framför allt utformningen av den eller de skalor som ska användas i relation till beteendena. Det är tack vare skalan som det är möjligt att mäta intressentgruppens utveckling för respektive beteende. Detta kapitel ger dig fördjupad kunskap om vad som är viktigt att tänka på för att fastställa relevanta skalor till de formulerade beteendena.

Utformning av skalor

Även om utformningen av skalorna är det sista större steget i skapandet av observationsverktyget, är det som sagt viktigt att reflektera över vilka typer av skalor som är lämpliga att använda redan när ni arbetar med att formulera relevanta beteenden att inkludera i observationsverktyget. Detta eftersom varje enskilt beteende och dess skala behöver hänga ihop rent språkligt. Annars riskerar det färdiga observationsverktyget att bli svårtolkat.

Exempel Brainpool. Ett av beteendena i Brainpools observationsverktyg formulerades så här: "Individen kommer till avtalade möten utanför det ordinarie programmet." Ett exempel på en skala som matchar denna formulering är:

Att skalan matchar beteendet beror på att varje enskilt steg på skalan är ett naturligt "svar" på det som efterfrågas i beteendet. Ett sätt att kontrollera om skalan matchar fullt ut är att sätta in respektive alternativ på skalan i själva formuleringen av beteendet. Om skalan matchar beteendet kommer varje mening att vara språkligt korrekt. Följande punktlista med beskrivningar för det nyss exemplifierade beteendet visar just det:

- Individen kommer *aldrig* till avtalade möten utanför det ordinarie programmet.
- Individen kommer *sällan* till avtalade möten utanför det ordinarie programmet.
- Individen kommer *ganska ofta* till avtalade möten utanför det ordinarie programmet.
- Individen kommer *ofta* till avtalade möten utanför det ordinarie programmet.

Att utforma skalorna handlar om att ni bestämmer vilken typ av skala som ska användas och hur den ska uttryckas i relation till respektive beteende. Här finns det två viktiga val som vi behandlar i var sitt avsnitt nedan. Det handlar om följande:

1. Ska skalan mäta beteendets frekvens eller utgå ifrån kvalitativa beskrivningar av det?
2. Ska skalan ha jämnt eller udda antal steg, eller inga steg alls?

Frekvens eller kvalitativ beskrivning?

Frågan om skalan ska beskriva frekvensen för ett beteende eller om den ska ge mer kvalitativa beskrivningar av det kräver en del tankeverksamhet. En skala som utgår ifrån frekvens handlar om att fokusera på antalet gånger som ett visst beteende sker. Ibland kan det handla om rena numerära beskrivningar.

Om vi tänker oss ett beteende i stil med: "Individen deltar aktivt i samtal under möten genom att göra muntliga inlägg", kan skalan exempelvis innehålla följande alternativ för antal muntliga inlägg per möte:

Ett annat alternativ är att beskriva frekvensen på ett mindre exakt sätt. För samma beteende som ovan kan det exempelvis handla om följande skala:

- Aldrig
- Nån gång ibland
- Då och då
- Ganska ofta
- Ofta

Valet av sätt att beskriva frekvensen på behöver utgå ifrån vad som passar bäst i den enskilda situationen. När det handlar om mänskligt beteende är det oftast lämpligare att ha en skala med mindre exakta beskrivningar än ett rent numerärt innehåll. Framför allt då de sistnämnda tenderar att bli för detaljerade och svåränvända. Samtidigt kräver mer övergripande beskrivningar att observationsverktyget ger användaren stöd när skattningarna ska göras så att olika användare har samma bild av vad respektive alternativ på skalan faktiskt innebär. Utan någon som helst vägledning finns risken att alternativ såsom "Då och då" eller "Ganska ofta" tolkas olika av olika personer.

Om ni använder en skala baserad på frekvens (oavsett typ) är ett tips att ni kompletterar den med lite mer omfattande exempelbeskrivningar av vad stegen på skalan innebär. Till exempel så här:

Exempel spädbarnsverksamhet. Den aktuella spädbarnsverksamheten syftade till att stötta föräldrar att skapa en bättre anknytning till sitt spädbarn. Ett av beteendena i verktyget var "Föräldern ser till att barnet får utforska saker med munnen", med följande tre guidande punkter:

- Barnet får ha saker i munnen.
- Sakerna är tillräckligt stora (får inte plats i smådelscylinder).
- Sakerna är ofarliga för barnet.

De är alltså de tre sistnämnda aspekterna som observatörerna framför allt ska titta efter när en bedömning görs av i vilken utsträckning föräldern ser till att barnet får utforska saker med munnen. För samtliga beteenden i verktyget användes en femgradig skala där en 1:a innebär "låg utsträckning" och en 5:a "hög utsträckning". För att hjälpa användaren av verktyget att förstå mer exakt vad respektive steg på skalan betyder tog de fram följande beskrivningar för vad som är typiska (men inte alls uteslutande) beteenden hos en förälder för tre av stegen på skalan:

- 1 =** Föräldern låter nästan aldrig barnet ha saker i munnen, och i de få fall det faktiskt sker är sakerna ibland av lämpligt, och ibland mindre lämpligt, slag. Föräldern är aktiv för att säkerställa att barnet inte har saker i munnen. Hen sätter exempelvis ofta på vantar på barnets händer för att det inte ska ha dem i munnen.
- 3 =** Föräldern låter ofta barnet ha saker i munnen, men har rätt ofta svårt att avgöra vad det är för saker som är lämpliga respektive olämpliga för detta.
- 5 =** Föräldern ger väldigt ofta barnet saker som är lämpliga för det att utforska med munnen. Detta sker också med stor medvetenhet för att undvika att barnet skadar sig.

Om vi går vidare och i stället behandlar kvalitativt orienterade formuleringar av stegen på skalan handlar dessa om att mer detaljerat beskriva vilket beteende som är förknippat med respektive steg (eller ett urval av steg).

Exempel I Ur och Skur. I organisationens observationsverktyg inkluderades ett beteende som fokuserar på barnets trygghet i relation till naturen. Några av stegen för den femgradiga skalan för beteendet är beskrivna på följande sätt:

- 1 =** Barnet visar en stor osäkerhet när det är ute i naturen, och vill därför hela tiden vara nära en pedagog.
- 3 =** Barnet kan lämna sin pedagog, men vill kontinuerligt kunna se den för att känna att det är okej att vara en bit ifrån.
- 5 =** Barnet visar att det är bekvämt i naturen. Barnet kan vara ifrån pedagog och barngruppen och agera på egen hand utan behov av kontakt med pedagog.

Fördelen med kvalitativt orienterade beskrivningar av stegen på skalan är att de gör att verksamheten behöver identifiera, och i skrift beskriva, vilka typer av ageranden som är kopplade till respektive skalsteg. Det är då viktigt att veta hur de mest önskvärda beteendena faktiskt ser ut. För I Ur och Skur handlar det om vad det är för beteenden som är förknippade med en 5:a för respektive beteende. Nackdelen är att det oftast tar betydligt längre tid att utveckla skalor med kvalitativt orienterade beskrivningar än skalor som är baserade på frekvens. Det är därför viktigt att diskutera om det är värt att investera den extra tiden, det vill säga om den extra nyttan av det arbetet kommer att överstiga kostnaden.

I Ur och Skur valde en medelväg för vissa av beteendena genom att låta de kvalitativt formulerade skalorna utgå ifrån övergripande frekvensbeskrivningar. För den företeelse som handlar om att barnet är tryggt i sig själv inkluderades bland annat beteendet "Barnet vågar prova på nya saker/aktiviteter". Frekvensorden "sällan", "då och då" samt "ofta" används på följande sätt i en något mer beskrivande text för respektive skalsteg:

- 1 =** Barnet vågar sällan prova på nya saker/aktiviteter.
- 3 =** Barnet vågar då och då prova på nya saker/aktiviteter.
- 5 =** Barnet vågar ofta prova på nya saker/aktiviteter.

ATT VÄLJA STEG ATT BESKRIVA: Exemplet ovan har inga beskrivningar av beteendena för skalsteg 2 och 4. Tanken är att beskrivningarna av skalstegen 1, 3 och 5 utgör riktlinjer för dem. En 2:a är alltså ett beteende mellan en 1:a och en 3:a, medan en 4:a representerar ett beteende mellan en 3:a och en 5:a. Det är möjligt att ta fram konkreta formuleringar också för skalstegen 2 och 4, men det kan vara en utmaning att göra dem varken för snäva eller breda i relation till de andra skalstegen.

Jämna, udda eller inga steg alls?

En central fråga vid val av skala är om den ska ha jämnt eller udda antal steg. Ett jämnt antal steg "tvingar" observatören att ta ställning till om beteendet hör hemma på den övre eller undre halvan av skalan. Ett udda antal steg möjliggör däremot ett mittenalternativ som balanserar mellan de två halvorna. Detta är särskilt användbart när det är svårt att formulera bra beskrivningar för de mittersta stegen på en jämn skala, och minskar dessutom risken för stora hopp mellan stegen. Ett mittenalternativ kan därför bidra till bättre balans i skalan.

I avsnittet "Frekvens eller kvalitativ beskrivning?" diskuterades den femgradiga skalan för beteendet "Föräldern ser till att barnet får utforska saker med munnen". Där bidrar mittenalternativet till att de två odefinierade stegen (2 och 4) ramas in av tydliga beskrivningar. Det ger användaren vägledning i hur dessa ska tolkas. Med ett jämnt antal steg kan denna balans bli svårare att uppnå, vilket talar för att beskriva samtliga steg. Valet mellan jämnt eller udda antal steg avgörs därför främst av vad som passar bäst i den aktuella situationen, så prova er fram till vad som känns bäst för er.

Det är också möjligt att skapa observationsverktyg utan skalor. Då är målet inte att fånga exakt utveckling utan snarare att rikta uppmärksamheten mot särskilt viktiga beteenden. En sådan modell passar organisationer som inte vill avsätta resurser för att mäta förändringar numeriskt, utan i stället vill samla in underlag för samtal om beteendeförändringar i intressentgruppen.

Exempel Lajka. Observationsverktyget för Lajka var tänkt som ett komplement till verksamhetens huvudsakliga mätning i enkätform. Syftet med observationsverktyget var att ge kompletterande information på gruppnivå rörande särskilt intressanta beteenden i klassrumsmiljö. De fokuserade på följande beteenden:

1. Eleverna pratar med varandra på ett icke nedvärderande sätt.
2. Eleverna vågar berätta om saker som hänt på nätet som inte känns okej.
3. Eleverna resonerar på ett sätt som visar att de har goda insikter om hur mobil- och nätanvändning kan påverka sömn och fysisk aktivitet.
4. Eleverna pratar om sociala medier på ett sätt som visar att de har ett sunt förhållningssätt till sådana.
5. Eleverna är i hög grad källkritiska avseende innehåll på nätet.
6. Eleverna har en god koncentrationsnivå på lektionerna.

Tanken med Lajkas verktyg var att den pedagog som skulle använda det hade ett extra vakande öga på eleverna utifrån dessa sex beteenden. Genom att med jämna mellanrum kort beskriva situationen i klassrummet utifrån respektive beteende erhålls en bild över tid som förhoppningsvis illustrerar en utveckling i positiv riktning.

Exempel konstprojekt. I ett konstprojekt i södra Sverige inkluderades två klasser från två olika skolor i geografiskt närliggande områden. Trots närheten skilde sig de socioekonomiska och demografiska förutsättningarna markant mellan skolorna. Projektets huvudsakliga syfte var att skapa nya sociala relationer mellan eleverna i de två klasserna. För att undersöka om – och i så fall hur – sådana relationer uppstod, ombads de två projektledarna att beskriva resultaten utifrån sina egna observationer och de informella samtal de förde med eleverna. Deras analys skulle särskilt fokusera på följande fyra aspekter:

- På vilket sätt märks det att elever från olika klasser har fått en närmare eller nära social relation? Svara på frågan genom att ge många olika exempel utifrån enskilda relationer.
- Har elever från de olika klasserna på ett eller annat sätt börjat umgås med varandra på sin fritid? Svara på frågan genom att ge många olika exempel utifrån enskilda relationer.
- Rör sig elever från respektive klass i den andra klassens geografiska område utanför skoltid? Svara på frågan genom att ge många olika exempel utifrån enskilda relationer.
- I vilken utsträckning har de sociala relationerna mellan eleverna i de två klasserna förbättrats under projektet? Svara genom att ge en övergripande bild av de sociala relationerna – hur de agerade gentemot varandra – i början respektive i slutet av projektet.

Genom att observera ovanstående aspekter fick projektledarna en god uppfattning om i vilken grad projektet skapade nya sociala relationer mellan de två klasserna. Observationsverktyget genererade många positiva exempel på detta.

OM ANTALET STEG: Oavsett val av antal steg på skalan är det bra om samma antal används för alla beteenden i observationsverktyget. Skalorna för samtliga beteenden bör även vara så likartade som möjligt. Använder ni samma typ av skala i hela observationsverktyget blir det mycket enklare att förstå skalornas logik, vilket i sin tur gör det enklare att använda verktyget som helhet.

Tips: workshop skalor

Arbetet med att ta fram skalorna för utvalda beteenden kan gå väldigt snabbt, men det kan också vara ett omfattande arbete som kräver flera workshops. Oavsett är det viktigt att många av workshopsdeltagarna är personer som arbetar nära intressentgruppen i vardagen. De har lättare att bedöma vilka skalor som är bäst för att enkelt kunna göra mätningar med observationsverktyget.

- **Generera.** I det fall arbetsgruppen inför workshoppen har fått i uppgift att ta fram egna förslag på typer av skalor för de fastställda beteendena inleds workshoppen med att var och en får redogöra för dessa. Processledaren antecknar alternativen så att en gemensam bruttolista skapas.
- **Slå ihop.** Utifrån bruttolistan initierar processledaren en diskussion om de olika alternativen. Fokus ligger på att slå samman likartade förslag. I diskussionen är det också viktigt att förhålla sig till följande frågeställningar: Ska skalan vara baserad på frekvens eller mer kvalitativt orienterade beskrivningar? Ska skalan ha jämnt eller udda antal steg, eller inga steg alls? Tanken är att diskussionen som helhet ska landa i några renodlade och distinkt skilda alternativ till typ av skalor.
- **Rangordna.** Nu är det dags att rangordna de framtagna skalalternativen. Det handlar då antingen om de alternativ som genererats via arbetet ovan, eller de som processledaren tillhandahållit inför workshoppen. Oavsett leder processledaren en diskussion som handlar om att komma överens om vilken skaltyp som är att föredra, vilken som kommer i andra hand och så vidare.
- **Fastställ.** När en rangordning finns på plats har ni i praktiken fastställt vilken skaltyp ni vill använda, det vill säga den som hamnat högst i rangordningen. Här handlar det därför framför allt om att ta ett steg tillbaka och i gruppen reflektera över helheten med fokus på om utvalda företeelser, relaterade beteenden och skaltyp verkligen matchar varandra på ett bra sätt, eller om skaltypen behöver korrigeras så att matchningen blir starkare.
- **Beskriv skalsteg.** Nästan oavsett vilken skaltyp som används kommer det behövas någon form av beskrivning av de olika stegen på skalan för respektive beteende. Det handlar då om att beskriva specifika steg på skalan och/eller ge exempel på typiska beteenden för enskilda skalsteg. Det är att rekommendera att grundarbetet med dessa beskrivningar sker enskilt av deltagarna mellan workshops, och att beskrivningarna skickas till processledaren för sammanställning till kommande workshop. Genom att deltagarna har gått igenom sammanställningen inför aktuell workshop, och dessutom noterat förslag på ändringar, kan det aktuella dokumentet bearbetas skala för skala där ändringar görs direkt i det. Lämpligen används en projektor för att projiceras en bild av dokumentet på en vägg/duk så att alla ser och därmed enkelt kan bidra i formuleringarna. Bara för detta arbete med att beskriva enskilda skalsteg kan det i vissa fall krävas ett par workshops för att hinna med det detaljerade formuleringsarbetet. I andra fall går det betydligt snabbare.

Beteende	Skaltyp
=====	=====
-----	=====
-----	=====
-----	=====
-----	=====

Beteende	Skaltyp
=====	=====
=====	=====
=====	=====
=====	=====

Skalsteg	Beskr.
=====	=====
=====	=====
=====	=====
=====	=====
=====	=====

Arbetet med skalorna avslutas med att processledaren sammanfattar vad arbetsgruppen kommit fram till samt att de tillsammans gör en handlingsplan inför nästa steg i utvecklingsprocessen; att testa och sedan använda observationsverktyget. Processledaren ser till att förmedla en komplett version av observationsverktyget så fort som möjligt till workshopsdeltagarna.

Testa och använda

Det sista steget i utvecklingen av ett observationsverktyg handlar om att kontrollera och testa det framtagna innehållet. Baserat på återkopplingen kan sedan en slutlig version skapas. Därefter är det bara att börja använda verktyget i verksamhetens vardag. Det här kapitlet innehåller tips och råd om hur observationsverktyget kan kontrolleras och testas samt vad som är viktigt att tänka på under den löpande användningen.

Kontroll av helheten

När observationsverktyget är komplett behöver ni göra en sista noggrann genomgång för att kontrollera både helhet och detaljer. Det handlar om att läsa och diskutera innehållet utifrån ett kritiskt ifrågasättande perspektiv för att hitta eventuella delar som är direkt felaktiga eller som behöver justeras för att bli än bättre. Ni bör vara särskilt observanta på om det finns behov av kompletterande beskrivningar av beteenden, eller förändring av guidande punkter och skalor.

Exempel I Ur och Skur. I förskoleverksamhetens verktyg hade bland annat följande beteende formulerats kopplat till genusmedvetenhet: "Barnets roller i leken varierar på ett sätt som gör att barnet totalt sett kan anses leka på ett icke könsstereotypt sätt". I anslutning till skalan för detta beteende valde de att i slutfasen lägga till följande förtydligande för att underlätta för användaren:

"Exempel på könsstereotyp lek är när flickor tar rollen som mamma i en docklek eller när pojkar tar rollen som mekaniker i en billek. Att leka på ett icke könsstereotypt sätt innebär därmed att barnet tar andra roller än sådana som i samhället ofta förknippas med kvinnligt (för tjejer) och manligt (för pojkar)".

Ambitionen med er slutliga genomgång av observationsverktyget behöver vara att varje beteende och relaterad skala (inklusive eventuella förtydliganden, guidande punkter och exemplifieringar) tillsammans är så pass tydligt formulerade att olika personer placerar en specifik individ i intressentgruppen på ett likvärdigt ställe på skalan när de enskilt betraktar individens beteende. Är de inte det kommer olika personer att placera ett och samma beteende på olika delar av skalan, vilket tyvärr gör observationsverktyget oanvändbart. Är det svårt att åstadkomma en sådan tydlighet är det lämpligt att ta fram en kompletterande manual som ger användaren av observationsverktyget mer stöd i hur beteendena och skalorna ska tolkas.

Hur observationsverktyget kan testas

När ni gått igenom hela observationsverktyget noggrant och gjort nödvändiga revideringar är det dags att testa det. Det är en stor fördel om det sker i två steg:

Steg 1: Välj ut några potentiella användare av verktyget som ni träffar enskilt. Vid respektive möte ger ni verktyget till personen i fråga och går igenom det beteende för beteende. Utgångspunkten är att ni ställer frågor till personen om hur denna tolkar innebörden av beteendena och skalorna, likväl som eventuella guidande punkter. Syftet är att kontrollera i vilken utsträckning formuleringarna tolkas på det sätt som ni vill att de ska tolkas. I Marika Wenemarks bok "Enkätmetodik: att planera och genomföra en undersökning" (2023, Liber) kan du läsa mer om olika sätt att genomföra den här typen av test.

Utifrån återkopplingen ni får kan en reviderad version av verktyget skapas. I det fall större förändringar görs kan det vara lämpligt att träffa ytterligare några potentiella användare för att göra motsvarande tolkningstest en gång till. Efter att ni uppdaterat verktyget utifrån den feedback ni fått under dessa samtal är det dags för det andra steget i testfasen.

Steg 2: Låt några utvalda personer använda verktyget i mer skarpt läge genom att de får skatta samma individer i intressentgruppen. Det är bra om dessa skattningar sker vid åtminstone två tillfällen under en viss tidsperiod, lämpligen tre till sex månader. Det ger möjlighet att bedöma huruvida verktyget verkligen fångar upp den utveckling som skett hos individerna. Det är dessutom en stor fördel om de personer som testar verktyget är andra än de som utformat det, eller varit involverade i den första testfasen. På så vis går det att få viktig feedback om vilka delar av verktyget som är tydliga, och vilka som behöver ändras för att säkerställa mer tillförlitliga resultat.

Ni behöver inte välja ut särskilt många personer i intressentgruppen att genomföra testen på. Oftast räcker det med en handfull individer. Det viktiga att testa är att observatörerna bedömer respektive individ i intressentgruppen på likartat sätt för varje beteende. Finns det betydande skillnader i skattningarna är det viktigt att göra förändringar i verktyget, primärt genom att förändra formuleringar och/eller lägga till förklaringar. Ett ytterligare alternativ är som sagt att skapa en kompletterande användarguide som gör det än tydligare hur innehållet i verktyget ska tolkas.

Arbetsgruppen bör planera in ett längre uppföljningsmöte direkt efter att testperioden har avslutats. Vid ett sådant är det lämpligt att samla alla som varit med och tagit fram och testat observationsverktyget för att diskutera verktyget som sådant och eventuella korrigeringar. Efter genomförda justeringar är observationsverktyget sannolikt helt klart, och därmed redo att börja användas kontinuerligt. Om det sker mer omfattande förändringar i verktyget är det dock lämpligt att först genomföra ytterligare en testomgång.

Det är viktigt att förtydliga att den här typen av test inte handlar om en vetenskaplig validering av verktyget. Sådana processer är betydligt mer omfattande och resurskrävande. Snarare handlar testet om att säkerställa att verktyget ger likartade

skattningar när olika personer använder det – inte vetenskapligt exakta resultat. Men självklart är det möjligt att genomföra en vetenskapligt orienterad validering av verktyget.

Är ni intresserade av det rekommenderar vi att ni tar kontakt med lämplig forskare för en dialog om hur ni tillsammans kan genomföra en sådan validering. Oavsett rekommenderar vi att ni tar del av vår handledning "Kort om validering – Från innebörd till genomförande" (2024, Idéer för livet) då den innefattar en hel del bra tips på hur ni kan gå tillväga för att på egen hand öka träffsäkerheten i ert observationsverktyg.

ATT TÄNKA PÅ NÄR NI TESTAR: De observatörer som testar observationsverktyget bör inte prata med varandra om verktyget i sig eller beteenden hos de individer som de ska bedöma. Detta för att få veta om verktygets skriftliga instruktioner är så självförklarande att de ger samma resultat oavsett vem som använder verktyget. Be även observatörerna som testar verktyget att löpande skriva ner sådant som kan vara bra att ändra. Det kan exempelvis handla om något som är otydligt, komplicerat, motsägelsefullt eller att ett beteende och den relaterade skalan helt enkelt är svår att observera och dokumentera resultatet för.

Tips: användning av observationsverktyg

Avslutningsvis vill vi lyfta fram några saker som vi tycker är särskilt viktiga att tänka på när ni använder ert färdiga observationsverktyg:

- Bestäm antalet gånger som verktyget ska användas för att mäta intressentgruppens utveckling. Användandet får inte bli betungande för de som ska göra skattningarna. Det viktigaste är till en början att komma igång och använda verktyget, varför det initialt ofta är bra att börja med ett fåtal gånger.
- Ta fram ett skattningsformulär som kan användas när observationerna ska dokumenteras. Genom att göra formuläret digitalt, exempelvis i ett datorbaserat kalkylprogram, är det dessutom möjligt att lägga in automatiska summeringar som visar utvecklingen över tid (via flera mättillfällen) för varje person i intressentgruppen. I Bilaga 2 finns ett sånt skattningsformulär för det observationsverktyg som I Ur och Skur utvecklat.
- Bestäm om verktyget enbart ska användas av personer som jobbar med intressentgruppen, eller om individerna själva också ska involveras på något sätt. I ett arbetsmarknadsprojekt skulle det sistnämnda kunna innebära att både handledaren och deltagaren gör en bedömning av individen för varje enskilt beteende. Därefter kan de diskutera vad de kommit fram till, exempelvis i samband med ett utvecklingssamtal. Syftet är då inte att fokusera på vem – handledaren eller deltagaren – som har rätt eller fel i sina bedömningar, utan att lära av varandra kring hur de båda ser på deltagaren och hur dess beteende har utvecklats. Det tidigare nämnda observations- och självskattningsverktyget DOA (Dialog om arbetsförmåga) tar sin utgångspunkt i denna typ av tudelade bedömning. Så den som är intresserad av detta tar med fördel del av det mätverktyget.
- I de fall det enbart är de som jobbar med intressentgruppen som använder observationsverktyget är det bra att på ett eller annat sätt ge individerna i intressentgruppen individuell återkoppling. Det behöver inte innebära att resultatet för varje enskilt beteende diskuteras, utan för en dialog med den aktuella individen om dess utveckling över tid. Förslagsvis sker även det vid någon form av utvecklingssamtal.
- Om intressentgruppen på ett eller annat sätt är i direkt eller indirekt kontakt med observationsverktyget behöver ni kommunicera vilken roll verktyget har i er verksamhet. Verktyget riskerar annars att upplevas som en form av betygs- eller övervakningssystem, vilket kan få negativa konsekvenser. Förtydliga exempelvis att verktyget är ett sätt för er att förbättra verksamheten genom att bättre förstå individernas behov och utveckling.
- Utvärdera själva observationsverktyget i alla fall en gång per år. Lägga fokus på vilka delar som fungerar bra och vilka som behöver förbättras.
- Minst en gång per år bör ni sammanställa resultatet på gruppnivå för respektive beteende så att ni tydligt och enkelt kan analysera utvecklingen, både per beteende och totalt sett. Resultatet kan användas för extern kommunikation till olika intressenter, likväl som för intern dialog. Den senare bör då handla om vilka utfall ni är nöjda respektive mindre nöjda med, samt vilka förändringar som behöver göras i verksamheten för att förbättra resultaten. Kom även ihåg att skapa en plan för genomförandet av beslutade förändringar. En sådan plan utgör grundfundamentet i det löpande förändringsarbetet.

Bilaga 1. Observations- verktyg I Ur och Skur

Det observationsverktyg som presenteras här syftar till att fånga barns utveckling under dess tid i förskoleverksamhet. Verket är uppdelat utifrån följande nio företeelser:

- Lärande
- Genusmedvetenhet
- Empati
- Trygghet i relation till pedagog
- Trygghet i relation till barn på förskolan
- Trygghet i relation till naturen
- Trygg i sig själv
- Konfliktfritt agerande
- Förmåga till fantasi och kreativitet

För varje företeelse finns ett eller flera beteenden. Varje beteende mäts med hjälp av en femgradig skala, där de två ytterligheterna samt mittenalternativet är beskrivna utifrån ett typiskt beteende för barnet. Du som pedagog kan också fylla i en 2:a eller 4:a. Om du tycker att barnets beteende är mellan exempelvis en 3:a och 5:a, då anger du en 4:a.

En sak som är viktig att poängtera avseende ytterligheterna är att en 1:a ofta innefattar att det aktuella beteendet sker sällan. Men sätt en 1:a också för de barn som aldrig har det aktuella beteendet. En 1:a står alltså för både sällan och aldrig. När det i stället gäller en 5:a innehåller dessa beskrivningar vanligen ordet ofta, men här ingår också alltid. Så beteenden som ofta eller alltid förekommer hos ett barn ska betraktas som en 5:a.

I ett separat dokument finns en mall som du med fördel använder för dokumentation utifrån varje enskilt barn. Det är också att rekommendera att göra en skattning av varje barn utifrån samtliga 23 beteenden en gång per termin. På så sätt är det möjligt till att tydligt fånga progressionen över tid.

Lärande

Beskrivning av skalan:

Beteende 1: Barnet har förmåga att tillämpa lärande via ögon och öron. Grunden är lärsituation baserad på stillasittande pedagogledd verksamhet.

Stillasittande pedagogledd verksamhet innefattar primärt samlingar av olika slag som exempelvis introduktionssamling, reflektionssamling, skogsskola, sagor och berättande, samt presentation av positionord.

- 1 = Barnet kan sällan återberätta (via tal, läten och/eller kroppsspråk) innehåll i, eller svara på frågor utifrån, lärsituationen. Barnet kan därför inte heller omsätta innehållet i egna exempel.
- 3 = Barnet kan till viss del återberätta eller svara rätt på frågor utifrån lärsituationen, men kan inte omsätta innehållet i egna exempel.
- 5 = Barnet kan ofta fullt ut återberätta eller svara rätt på frågor utifrån lärsituationen, samt omsätta innehållet i egna exempel.

Beteende 2: Barnet har förmåga att tillämpa lärande som skett med hela kroppen och de fem sinnen. Grunden är lärsituation i stillhet eller rörelse.

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet kan sällan återberätta (via tal, läten och/eller kroppsspråk) innehåll i, eller svara på frågor utifrån, lärsituationen. Barnet kan därför inte heller omsätta innehållet i egna exempel.
- 3 = Barnet kan till viss del återberätta eller svara rätt på frågor utifrån lärsituationen, men kan inte omsätta innehållet i egna exempel.
- 5 = Barnet kan ofta fullt ut återberätta eller svara rätt på frågor utifrån lärsituationen, med egna ord förklara vad de lärt sig samt omsätta innehållet i egna exempel.

Genusmedvetenhet

Beteende 1A (Innemiljön): Barnet leker med andra barn oavsett kön och etnisk tillhörighet. *Är förskolan i stor utsträckning homogen när det gäller barnens etniska tillhörighet ska beteende 1A och 1B används med fokus på enbart kön.*

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet leker oftast med barn som är likt sig själv sett till kön och etnisk tillhörighet.
- 3 = Barnet leker delvis med barn av olika kön och etnisk tillhörighet.
- 5 = Barnet har etablerade relationer i många olika konstellationer sett till kön och etnisk tillhörighet.

Beteende 1B (Ut miljön): Barnet leker med andra barn oavsett kön och etnisk tillhörighet.

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet leker oftast med barn som är likt sig själv sett till kön och etnisk tillhörighet.
- 3 = Barnet leker delvis med barn av olika kön och etnisk tillhörighet.
- 5 = Barnet har etablerade relationer i många olika konstellationer sett till kön och etnisk tillhörighet.

Beteende 2A (Innemiljön): Barnets roller i leken varierar på ett sätt som gör att barnet totalt sett kan anses leka på ett icke könsstereotypt sätt. *Exempel på könsstereotyp lek är när flickor tar rollen som mamma i en docklek eller när pojkar tar rollen som mekaniker i en billek. Att leka på ett icke könsstereotypt sätt innebär därmed att barnet tar andra roller än sådana som i samhället ofta förknippas med kvinnligt (för tjejer) och manligt (för pojkar).*

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnets roller i leken är nästan uteslutande könsstereotypa.
- 3 = Barnets roller i leken är rätt ofta könsstereotypa, men det finns även tydliga inslag av icke könsstereotypa roller.
- 5 = Barnets roller i leken är av väldigt blandat slag, vilket totalt sett innebär att barnet leker på ett icke könsstereotypt sätt.

Beteende 2B (Ut miljön): Barnets roller i leken varierar på ett sätt som gör att barnet totalt sett kan anses leka på ett icke könsstereotypt sätt.

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnets roller i leken är nästan uteslutande könsstereotypa.
- 3 = Barnets roller i leken är rätt ofta könsstereotypa, men det finns även tydliga inslag av icke könsstereotypa roller.
- 5 = Barnets roller i leken är av väldigt blandat slag, vilket totalt sett innebär att barnet leker på ett icke könsstereotypt sätt.

Empati

Beteende 1: Barnet agerar utifrån andra barns behov, exempelvis när någon behöver hjälp att knyta skorna, packa ryggsäcken, ta sig upp för berget eller informera en vuxen om att ett annat barn fått problem.

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet hjälper sällan andra, utan ser primärt till sig själv.
- 3 = Barnet hjälper ibland andra, men med tveksamhet eller för att det blir tillfrågat att göra det.
- 5 = Barnet hjälper ofta andra, och då alltid på eget initiativ.

Beteende 2: Barnet visar att det känner med andra barns känslor, exempelvis blir glad när ett annat barn blir glad eller blir lite nedstämd när ett annat barn blir ledset. *Detta beteende bör endast vara i fokus för barn som är cirka tre år och äldre.*

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet visar sällan egna känslor som är av motsvarande slag som andra barns känslor.
- 3 = Barnet visar ibland egna känslor som är av motsvarande slag som andra barns känslor.
- 5 = Barnet visar ofta egna känslor som är av motsvarande slag som andra barns känslor, och kan dessutom på ett eller annat sätt sätta ord/läten på känslorna som det andra barnet upplever.

Beteende 3: Barnet respekterar djur och natur. *Att agera respektfullt innebär här att hjälpa, likväl som att inte skada eller förstöra, djur och växter. Att agera respektfullt innebär exempelvis att inte tar bort vingar på insekter, stampa på gräsuggor eller rista i träd.*

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet agerar sällan respektfullt, eller agerar ligkiltig, mot djur och natur.
- 3 = Barnet agerar ibland på ett respektfullt sätt mot djur och natur.
- 5 = Barnet agerar ofta på ett respektfullt sätt mot djur och natur.

Trygghet i relation till pedagog

Beteende 1: Barnet kommer självmant till pedagoger när det har behov av vuxenkontakt, som när det är ledset, behöver berätta något eller behöver hjälp med något (exempelvis toalettbesök). Att söka vuxenkontakt ska här alltså inte förväxlas med bekräftelsebehov.

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet söker sällan självmant upp en pedagog när det har behov av vuxenkontakt.
- 3 = Barnet söker ibland självmant upp en pedagog när det har behov av vuxenkontakt.
- 5 = Barnet söker oftast självmant kontakt med en pedagog när det har behov av vuxenkontakt.

Beteende 2: Barnet knyter an till de flesta av pedagogerna på förskolan. *Nedanstående skala rör uteslutande situationen där vårdnadshavare lämnar över barnet till pedagog när det börjar sin förskoledag. Valet av just överlämningen grundar sig på att det i dessa situationer är väldigt tydligt vilken typ av anknytning det handlar om.*

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet kan sällan lämnas över från vårdnadshavare till pedagog utan att bli ledset eller tydligt visa att det inte vill släppa vårdnadshavaren.
- 3 = Barnet kan lämnas över från vårdnadshavare till minst två-tre pedagoger utan att bli ledset eller tydligt visa att de inte vill släppa vårdnadshavaren.
- 5 = Barnet kan oftast lämnas över från vårdnadshavare till de flesta av pedagogerna utan minsta problem.

Trygghet i relation till barn på förskolan

Beteende 1: Barnet leker med många barn på förskolan (sammantaget utifrån naturen, på gården och inomhus). *Beteendet handlar om barnets lek med andra över en längre period, det vill säga en termin eller ett läsår.*

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet leker endast med ett, eller ett fåtal andra, barn på förskolan.
- 3 = Barnet leker med ungefär tio barn på förskolan.
- 5 = Barnet leker med fler än tjugo barn på förskolan.

Beteende 2: Barnet deltar i leken utan stöd av en pedagog.

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet leker sällan med andra utan att en pedagog deltar.
- 3 = Barnet behöver hjälp av en pedagog att komma igång i leken med andra, och pedagogen behöver därefter finnas i periferin (för stöd på distans).
- 5 = Barnet leker oftast självständigt utan stöd av en pedagog.

Beteende 3: Barnet vågar uttrycka sig i barngruppens aktiviteter (både under lek och undervisning).

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet vågar sällan uttrycka sig i gruppsammanhang.
- 3 = Barnet vågar ibland uttrycka sig i gruppsammanhang.
- 5 = Barnet vågar oftast uttrycka sig i gruppsammanhang.

Trygghet i relation till naturen

Beteende 1: Barnet vet hur det ska klä sig utomhus, oavsett väder.

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet vet sällan hur det ska klä sig när det ska gå ut.
- 3 = Barnet vet i viss mån hur det ska klä sig när det ska gå ut.
- 5 = Barnet vet oftast hur det ska klä sig när det ska gå ut. Barnet förstår också innebörden av olika material och lagers funktion.

Beteende 2: Barnet vet hur det ska agera i naturen.

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet visar en stor osäkerhet när det är ute i naturen, och vill därför hela tiden vara nära en pedagog.
- 3 = Barnet kan lämna sin pedagog, men vill kontinuerligt kunna se den för att känna att det är okej att vara en bit ifrån.
- 5 = Barnet visar att det är bekvämt i naturen. Barnet kan var ifrån pedagog och barngruppen och agera på egen hand utan behov av kontakt med pedagogen.

Beteende 3: Barnet upplever, undersöker och leker (tryggt) i olika biotoper. *Att uppleva en biotop handlar här om att ta in den med alla sina sinnen.*

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet kan endast uppleva, undersöka och/eller leka på gården.
- 3 = Barnet kan uppleva, undersöka och leka i några biotoper.
- 5 = Barnet upplever, undersöker och leker obehindrat i olika biotoper.

Trygghet i sig själv

Beteende 1: Barnet vågar uttrycka egna åsikter i barngruppens aktiviteter (både i lek och undervisning).

Detta beteende bör endast vara i fokus för barn som är cirka tre år och äldre.

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet uttrycker sig endast som gruppen och om gruppen först har visat vad den tycker.
- 3 = Barnet uttrycker egna åsikter, men tar tillbaka dem om något annat barn inte gillar åsikten.
- 5 = Barnet uttrycker egna åsikter med trygghet oavsett vad andra tycker. Barnet kan också ändra åsikt om det blir övertygat (men då inte på grund av osäkerhet).

Beteende 2A (Innemiljön): Barnet vågar prova på nya saker/aktiviteter.

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet vågar sällan prova på nya saker/aktiviteter.
- 3 = Barnet vågar då och då prova på nya saker/aktiviteter.
- 5 = Barnet vågar ofta prova på nya saker/aktiviteter.

Beteende 2B (Utemiljön): Barnet vågar prova på nya saker/aktiviteter.

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet vågar sällan prova på nya saker/aktiviteter.
- 3 = Barnet vågar då och då prova på nya saker/aktiviteter.
- 5 = Barnet vågar ofta prova på nya saker/aktiviteter.

Beteende 3: Barnet reagerar inte nämnvärt (negativt) när det misslyckas med något.

Att reagera med negativa känslouttryckningar handlar här om att exempelvis bli arg, frustrerad eller ledsen.

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet reagerar ofta med negativa känslouttryckningar när det misslyckas med något.
- 3 = Barnet reagerar ibland med negativa känslouttryckningar när det misslyckas med något.
- 5 = Barnet reagerar sällan med negativa känslouttryckningar när det misslyckas med något.

Konfliktfritt agerande

Beteende: Barnet agerar på ett konfliktfritt sätt, det vill säga respektfullt och lösningsorienterat gentemot andra på förskolan.

Att agera respektfullt handlar bland annat om att inte knuffa, stöta till eller störa andra, likväl som att inte förstöra eller ta saker som andra använder. Det handlar också om att kompromissa.

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet agerar sällan respektfullt och lösningsorienterat, vilket innebär att det ofta hamnar i, eller skapar, konflikt av något slag.
- 3 = Barnet agerar ibland respektfullt och lösningsorienterat.
- 5 = Barnet agerar ofta respektfullt och lösningsorienterat, vilket innebär att det sällan hamnar i, eller skapar, konflikt av något slag.

Förmåga till fantasi och kreativitet

Beteende: Barnet har en väl utvecklad förmåga att leka, fantisera och skapa utifrån nästan vad som helst i naturen.

När begreppet naturföremål används i nedanstående skala avses föremål som stenar, stubbar kottar och grenar.

Beskrivning av skalan:

- 1 = Barnet använder sällan naturföremål som utgångspunkt när det leker, fantiserar och/eller skapar. Barnets aktivitet kretsar kring redan skapade leksaker eller redskap av olika slag.
- 3 = Barnet använder ibland naturföremål som utgångspunkt när det leker, fantiserar och/eller skapar, men behöver då en del hjälp för att komma igång.
- 5 = Barnet använder ofta naturföremål som utgångspunkt när det leker, fantiserar och/eller skapar. Dessa blir direkt en självklar del i leken/fantasin/skapandet.

Bilaga 2. Skattningsformulär I Ur och Skur

Företeelser och beteenden	M1 [Datum]	M2 [Datum]	M3 [Datum]	M4 [Datum]	M5 [Datum]
---------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Lärande

1. Barnet har förmåga att tillämpa lärande via ögon och öron. Grunden lärsituation baserad på stillasittande pedagogledd verksamhet.					
2. Barnet har förmåga att tillämpa lärande som skett med hela kroppen och de fem sinnen. Grunden är lärsituation i stillhet eller rörelse.					

Genusmedvetenhet

1A. Barnet leker med andra barn oavsett kön och etnisk tillhörighet (Inne).					
1B. Barnet leker med andra barn oavsett kön och etnisk tillhörighet (Ute).					
2A. Barnets roller i leken varierar på ett sätt som gör att barnet totalt sett kan anses leka på ett icke könsstereotypt sätt (Inne).					
2B. Barnets roller i leken varierar på ett sätt som gör att barnet totalt sett kan anses leka på ett icke könsstereotypt sätt (Ute).					

Empati

1. Barnet agerar utifrån andra barns behov, exempelvis när någon behöver hjälp att knyta skorna, packa ryggsäcken, ta sig upp för berget eller informera en vuxen om att ett annat barn fått problem.					
2. Barnet visar att det känner med andra barns känslor, exempelvis blir glad när ett annat barn blir glad eller blir ledsen när ett annat barn blir ledsen.					
3. Barnet respekterar djur och natur.					

Trygghet i relation till pedagog

1. Barnet kommer självmant till pedagoger när det har behov av vuxenkontakt, som när det är ledsen, behöver berätta något eller behöver hjälp med något (exempelvis toalettbesök).					
2. Barnet knyter an till de flesta av pedagogerna på förskolan.					

Trygghet i relation till barn på förskolan

1. Barnet leker med många barn på förskolan (sammantaget utifrån naturen, på gården och inomhus).					
2. Barnet deltar i leken utan stöd av en pedagog.					
3. Barnet vågar uttrycka sig i barngruppens aktiviteter (både under lek och undervisning).					

Trygghet i relation till naturen

1. Barnet vet hur det ska klä sig utomhus, oavsett väder.					
2. Barnet vet hur det ska agera i naturen.					
3. Barnet upplever, undersöker och leker (tryggt) i olika biotoper.					

Trygg i sig själv

1. Barnet vågar uttrycka egna åsikter i barngruppens aktiviteter (både under lek och undervisning).					
2A. Barnet vågar prova på nya saker/aktiviteter (Inne).					
2B. Barnet vågar prova på nya saker/aktiviteter (Ute).					
3. Barnet reagerar inte nämnvärt (negativt) när det misslyckas med något.					

Konfliktfritt agerande

1. Barnet agerar på ett konfliktfritt sätt, det vill säga respektfullt och lösningsorienterat, gentemot andra på förskolan.					
---	--	--	--	--	--

Förmåga till fantasi och kreativitet

1. Barnet har en väl utvecklad förmåga att leka, fantisera och skapa utifrån nästan vad som helst i naturen.					
--	--	--	--	--	--

Totalsumma

--	--	--	--	--	--

Medelvärde

--	--	--	--	--	--

Bilaga 3. Observations- verktyg Lajka

På den här sidan presenteras ett frivilligt observationsverktyg för dig som pedagog i klassrummet. Fokus är observation av beteenden hos elever som tagit del av Lajkas material för en schyst nätvardag, och då med utgångspunkt i elevernas agerande i klassrumsmiljön.

Observationsverktyget utgår ifrån sex av de beteenden som Lajka vill bidra till. Du som använder verktyget i klassrumsmiljön håller över tid ett lite extra vakande öga på eleverna utifrån dessa beteenden. Genom att med jämna mellanrum – förslagsvis mot slutat av varje termin – kort beskriva klassen utifrån respektive beteende framkommer en bild över tid som förhoppningsvis illustrerar en utveckling i positiv riktning.

Beskrivningarna görs enbart på övergripande gruppnivå – inte individnivå. Det handlar då om huvudsakligen kvalitativt orienterade beskrivningar av elevernas beteenden där konkreta exempel är viktiga för att synliggöra i vilken ungefärlig utsträckning eleverna uppfyller dessa. Beteenden att observera eleverna utifrån (på gruppnivå) är följande:

- 1 = Eleverna pratar med varandra på ett icke nedvärderande sätt.
- 2 = Eleverna vågar berätta om saker som hänt på nätet som inte känns okej.
- 3 = Eleverna resonerar på ett sätt som visar att de har goda insikter om hur mobil- och nätanvändning kan påverka sömn och fysisk aktivitet.
- 4 = Eleverna pratar om sociala medier på ett sätt som visar att de har ett sunt förhållningssätt till sådana.
- 5 = Eleverna är i hög grad källkritiska avseende innehåll på nätet.
- 6 = Eleverna har en god koncentrationsnivå på lektionerna.

När elevernas agerande i klassrummet beskrivs utifrån vart och ett av dessa beteenden behöver beskrivningen innehålla följande: 1) en redogörelse som tydliggör ungefär i vilken utsträckning som eleverna totalt sett agerar i enlighet med beteendet, 2) ett flertal konkreta exempel som på ett tydligt sätt illustrerar beteendet i praktiken, samt 3) en beskrivning av i vilken utsträckning det skett en förändring avseende det aktuella beteendet under terminen eller läsåret. Kopplat till det sistnämnda görs även en bedömning utifrån följande fråga:

I vilken utsträckning beror den eventuella förändringen på de klassdiskussioner som genomförts baserat på Lajkas material för en schyst nätvardag?

Förändringen beror till väldigt liten del på dessa klassrumsdiskussioner.

Förändringen beror till väldigt stor del på dessa klassrumsdiskussioner.

Själva dokumentationen av allt ovanstående behöver inte vara krångligare än att du i ett textdokument skriver ner din upplevelse av situationen för varje enskilt beteende.

Stort tack för att du hjälper oss med detta!

Vi vill skapa ett samhälle med bättre hälsa och ökad trygghet

Vi är många som vet att lyckade investeringar idag leder till god avkastning i framtiden. Men hos Skandias stiftelse Idéer för livet mäts resultaten inte bara i kronor, utan också i kraften och förmågan att förändra samhället till det bättre. För vi vet att gemenskap nu förebygger utanförskap sen och att trygghet nu förebygger kriminalitet sen.

Idéer för livet agerar kraftfullt med mjuka medel, och bygger starka vuxna genom att investera i dem som fortfarande växer. För oss är varje krona som spenderas på att få barn och unga att må bättre, känna mer delaktighet och tro på sig själva, en stor vinst för framtiden.

Vi verkar för bättre hälsa och ökad trygghet för barn och unga och finns med från idé till handling, i insatser som ger effekt och skapar framtidstro. Vi uppmuntrar kompetensöverföring, hjälper organisationer att växa och bidrar till att skapa fler skalbara insatser för en ökad social hållbarhet.

Stiftelsen initierar och stödjer forskning, organisationer och insatser, nationellt såväl som lokalt och är länken mellan många av dem. Vi har funnits i 40 år och stöttat fler än 4600 projekt.

För att skapa en positiv samhällsutveckling krävs ett nära samarbete mellan civilsamhället, offentlig sektor, näringsliv och akademien. Genom vår roll som katalysator kan vi verka för nya strukturer för samarbeten, bidra till att utveckla effektiva förebyggande lösningar som agerar på utmanande samhällsutmaningar.

Vi vet värdet av att förutse risker och arbeta förebyggande och arbetar för utvecklingen av effektiva metoder för att mäta värdet av förebyggande sociala insatser. Att göra rätt insats vid rätt tid lönar sig – både för samhället i stort såväl som för alla barn och unga. Barns hälsa och trygghet är centralt för oss.